

(8)
DAŞNAKSÜTÜN 1905 YILI ÇATIŞMALARINDA
Anar KÜRDOĞLU EYUBOV⁷¹

Özet: Bir makale o güney Kafkasya'nın içindeki zamandaki parti "Dashnag" etkinliğine adanar. Parti onun kendi siyasal kibirlikleri ve amaçlar ve yükseltiyor anlaşmazlığı kullandı bölgedeki etkiyi sahiplen. Makale tsarism ve devrimci parti "Dashnag" güçler durumları ve suchlike davranışı nedenleri açıkta bırakar. Makalenin iç olumsuz "Dashnag" gösterilen bölge için ve yakındaki ulusların arasındaki olayları inceler.

Abstract: An article is devoted to the activity of the Armenian party "Dashnag" in that time in Southern Caucasus. The party used the conflict for its own political arrogances and aims and for increasing of own influence in the region. The article exposes positions of tsarism and revolutionary forces with regard to the party "Dashnag" and reasons of suchlike attitude. In the article are shown the negative results of "Dashnag"s tactics both for the region and for the Armenians" image among the neighboring nations.

Keywords: Azerbaijan, Armenian, "Dashnag", Southern Caucasus.

Ermenistan ve Azerbaycan arasında 1905 yılında ortaya çıkmış çatışmanın en dikkate değer tarafı, bu çatışmanın Azerbaycan ve Ermenistan arasında istisnai ihtilaf olmamasındadır. Şöyleki çatışma kurbanları arasında aynı zamanda diğer milletlerden olan insanlar da bulunmaktaydı. Bu zaman Azerbaycanlıların hedefi sadece ermeniler ve onların en azılı suç ortakları olduğu halde, ermeniler diğer milletleri de hedefe götürmüş ve her kes aleyhine sık sık kendine özgü savaş gerçekleştiriyorlardı.

Müslümanlar sadece ermenilerle ilişkilerine bir belirginlik kazandırmaya çalışır ve onlar için asıl maksat kendilerini koruma ve ermenileri kendi yerlerinde, yani çatışmalardan önceki kaskaslarda feodal-etnik kanunlarla çizilmiş yerde oturtmaktı. Ermeniler ise asıl olarak her kesi ve her şeyi kitle halinde yok etme, yalnız ermeni nüfusun bulunduğu arazi oluşturma çabası içindeydiler. Onlar yönetimden diğer halklarla eşit haklar talep etmiyor, ermeniler için müstesna haklar (muafiyetler) istiyorlardı. Ermeni Devrim Federasyonu Kafkasyadan Sorumlu Komitesi (Daşnaksütun) tarafından 18 Mayıs 1905 tarihinde hükümete yapılan muraacatda, barış ve huzur içinde yaşamı yeniden kazandırma ve Kafkasyada düzeni sağlama değil, ermenileri fiilen devlet içinde devlet olarak tanıma talebi duyuruluyordu:

"Ermeni Devrim Federasyonu tarafından tüm şehir ve mahalle gardiyanları, bölge polis subayları, kaymakamlar, polisler, jandarma ve arama görevlileri ve diğer üst yöneticilere yapılan müracaatda belirtilmiştir: 'Eğer Kafkasya Ermenilerinin elinde bulunan silahlarını zorla alma, onlar üzerinde arama işlemi gerçekleştirme ve bu sebeple onları göz altına almaya cesaret edilirse, o zaman "Daşnaksütun" tarafından her şey acımasızca ve aman zaman bilmez yok edilecektir.'⁷²"

Hükümetten hoşnut olmamaya bir hayli sebebi bulunan ve bölgede hakları kısıtlanmış en büyük nüfusun müslümanlar olmasına rağmen onlar meseleni politik soruna dönüştürmemişler. Müslümanlar tarafından siyasi maksatlarla diğer milletlerden olan ve aynı zamanda müslüman yöneticilerin öldürülmesi bundan önce görülmemiştir. Fakat Daşnaksütun partisinin faaliyeti bu bakımdan farklı amaçlar taşıyordu. Yani kendilerini ermenilere, Azerbaycanlılara ve bölgenin tüm diğer milletlerine ve aynı zamanda hükümete Güney Kafkasyada tek politik, silahlı ve radikal güç olarak göstermek onlar için çok önemliydi. Millet olarak ayakta kalma sorunu değil, politik kimliklerini kabul ettirme sorunu öne çıkarılıyordu. Çar memurlarına ve ermeni "devrimcileri"ne ait çatışma kurbanlarıyla (Bakü

⁷¹ Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi, Tarih Enstitüsü doktora öğrencisi, Bakü/AZERBAYCAN.

⁷² Azerbaycan Cumhuriyeti Siyasal Partiler ve Sosyal Hareketler Devlet Arşivi, fond 276, dosya 8, belge 61, s. 84.

valisi Nakaşidze, Elizavetpol vali yardımcısı Andreyev, kaymakam Boguslavskiy, Şmerling, Naşansk, Pavlov, polis memuru Saharov, yöneticiler Cavahov, Şumakeviç, gardiyan Ter-Saakov, şehir yöneticisi Sergey, kapıçı Şego⁷³) ilgili resmi raporlara bakarsak görürüz ki, birinciler için “sade” kayıplar ilgi çekici değildi, aynı zamanda ikinciler için de yerel ahalinin kendileri tarafından öldürüldüğünü belirtmek avantajlı değildi. Sonuçta, kenar gözlemçilerde, çatışmanın ermeni ve Azeriler arasında değil, ermenilerle hükümet arasında veya ermenilerle ruslar veya her kes arasında oluştuğuyla ilgili izlenim yaranıyordu. Devlet Bankası Erivan Yönetim Şubesine ait 16 Ocak 1905 tarihli rapordan alıntı bu bakış açısına göre ilgi çekicidir:

“Erivanda ermeni kargaşası yüzünden yaşamak imkansız oldu. Gazetelerde yalnız ara sıra bazı rusların öldürüldüğüyle ilgili haberlere rastlanıyor. Fakat aslına bakarsak, onlar daha fazla katlediliyorlar. Ondört ermeninin yönetim tarafından Erivandan tehcir edilmesi ardından, onlara ait komite işle ilgisi olmayanlar arasından kendi kurbanlarını seçmeğe başladılar. Böyleki Ekim ayında Erivanda baş sokakta yerli tüccar Edelson ve onun eşi katledildi. Bu katilden dolayı, Edelsonun casus olduğundan şüphelenildiği için öldürüldüğüyle ilgili bizleri sakinleştirici bazı söylentiler dolaştı. Bir hafta önce akşam saat dokuzda Şube yakınlığında Hrapko Jimnazyumu öğretmenini katlettiler. Bu insan her kes tarafından sevilen birisiydi ve özel düşmanın olacağını düşünemeyiz. Kiralık katillerin cüreti en son hedde ulaşıyor. Hava kararmadan baş sokaklarda seri katller gerçekleştiriliyor ve bunlar gizli tutuluyor. Talihsiz Hrapkoya dar sokakta 5 kere ateş açılıyor ve bu ateş sesleri uzaktan duyulsa bile hiç kimse onun yardımına koşmaya cesaret etmiyor. Tiflis Ticari Bankası yerel şube yöneticisi olan ermeni vatandaşı sabah saat onda silahla sokakta öldürülüyor. Bunun devamı olarak ona ait dairenin camı akşam saatlerinde kırılıyor. Tüm bunların sebebi onun ermeni kilisesine para yardımında bulunmamasıydı.⁷⁴”

Kendilerini bölgede yaşayan tüm diğer milletlere karşı göstermeleri, sonuçta 1905 yılı şubat, ağustos ve son bahar aylarında Baküde ermeni kıyımına sebep oldu. Bu kıyımlara yalnız müslümanlar değil, aynı zamanda rus işçileri de katılmışlardı⁷⁵. Daşnaksütun partisinin resmi tavrı, çar hükümetine ve onların etkisi altındaki cahil müslümanlara karşı devrim savaşı yapmak yönündeydi:

“Bakü katliamını düzenleyen Çar zalimleri, cahil ve işçi müslüman ahaliyi önceden silahlandırarak savunmasız ve silahsız ermenilerin üzerine gönderdiler. Onlar tatarlara tam olarak cezasız kalacaklarına söz verdiler. Böylece Baküde facia yaşandı. Bundan önce Kişinyovda yaşanan dehşetler Baküde yaşananların yanında az kaldı (burada ermeniler kendilerini yahudi katliamıyla mukayese etme çabasındaydılar - A. E). Polisler tarafından kışkırtılan müslüman işçi kitlesi öyle vahşet gerçekleştirdiler ki, bu Türklerin yaptıkları yanında yalan kaldı (yerel müsülmanları, Türklerin zalimliği ile mutlak mukayese yapmaları – A. E)”⁷⁶. Ermenilerle çatışmaya rus işçilerinin katılımı ermeni planlarını büsbütün ihlal ediyordu. Hiç bir ermeni kaynağı rus işçilerinin, sade ahali ve aydınların ermenilere karşı yöneliminin mantıksal sebebine açıklık getiremez. Böyle bir sonuç, Maliye ve Ticaret Bakanlığı görevlilerinden birinin Bakü Petrol Sanayisindeki tahriple ilgili materyalleri araştırması zamanı da ortaya çıkmıştır (malesef kaynakta bu devlet memurunun adı ve soyadı gösterilmemiştir, ancak yazının içeriğine bakıldığında bu devlet memurunun ermeni milliyetinden olduğu kesinleşiyor):

“Çeşitli milletlerin olaya yaklaşımıyla ilgili mutlaka bunları da kayd etmek gerekir. Saldırı hedefi ermeniler olmuşlar. Bu saldırı sanki onların başına kar yağmış gibiydi. Onlar bunu neden hakettiler? Bu soru çözülmemiştir. Rus ahalinin bu soruna munasebeti üzerinde durarak belirtmek gerekir ki, rus ahali ermenilere karşı aktif faaliyet yapmışlar. Bu tümüyle anlaşılmalıdır. Neden böyle oluşmuştur? Buna sebep olacak hiç bir yerel şart mevcut değil. Bakünün rus ahalisinin bir kısmı direkt aktif faaliyette bulunmuş, bunun yanında bir kısmı ise

⁷³ Aynı menbe, s. 84-85.

⁷⁴ Aynı menbe, s. 70.

⁷⁵ “Kaspiy” 1907, nr. 67-68, 24-25 mart; “Bakü” 1905, nr. 148, 28 ekim.

⁷⁶ Azerbaycan Cumhuriyeti Siyasal Partiler ve Sosyal Hareketler Devlet Arşivi, fond 276, dosya 8, belge 125, s. 2.

olaya çok passif kalmışlar. Baküde dehşetli olayların başlangıç anında, rus ahalinin hayırsever olanları gözleri önünde günahsız ermenilere karşı oluşan şiddeti görerek rezaletin hemen durdurulması için tedbir almaları gerekirdi. Ancak bu böyle olmamıştır. Hayırsever rus aydınları bir kısmı seyirci kaldılar, diğer kısmı ise bu olayda aktif rol aldılar. Maalesef bu misyon barıştıracı özellik taşıyamıyordu.⁷⁷

Çatışmada ermenilerin hareketlerine hak kazandırmak için yazar, elinde olmadan şehir ahalesinin müslüman ve slavlara dahil olmakla sade insanların ve aynı zamanda aydınların, ermeni siyasileri ve silahlandırılmış grupları tarafından yapılan terör olaylarından bıktığını gösteriyor:

“Rus topluluğu, tüm gösterileri, hatta barışçı özellikte olanları dahi bastırmak, bu gösterilerden vazgeçirmeğe çalışmak yerine, onlar milli bayraklarla gösteri yapmanın gerekli olduğu üzerinde durmuşlar ve hatta gerekirse ermeni ahalinin silahsızlandırılmasını istemişler. Toplumun aydın kesiminin yalnız ermeni ahalinin silahsızlandırılması ile ilgili tektarafli aldıkları karar sorunun daha da derinleşmesi ile sonuçlandı. Bu yüzden de toplumun başıbozuk kesimi kamu düzenini bozarak bu yöne doğru adımlamaya başladı. Bu kesime ait üç rus ve üç tatarsından oluşan delege Genel Validen, Bakü şehrinde ve petrol işletmelerinden ermeni ahalinin büsbütün tehcir edilmesini istedi. Eğer buraya rus aydınların, bomba ile ilgili tüm söylenenleri çok titizlikle benimsediklerini ilave edersek, o zaman onun hiç bir barışçı özellik taşımadığını, aksine coşkuyu alevlendirmeye yardımcı olduğunu anlayabiliriz.⁷⁸”

Kendi milleti aleyhine şovenlere özgü evrensel komplo diğer ermenilerin konuşmalarından da sezilir. Şöyle ki, Daşnaksütun delegesi ilçe toplantısında, bölgenin tüm ahalesinin ermenilere karşı öfkeli olduğunu ve antipati duyduğunu kaydetmişler:

“Bizlere düşmanca yaklaşan Rus öğelerinden tümüyle bahs etmeyelim. Diğer milletler de sanki bizim başarısızlığımıza sevinerek, yardımları veya sadece acıdıkları ile ilgili hiç bir kelime etmiyorlar.⁷⁹”

Ermeniler ile ilişkide sosyal faktör önemliydi. Rusları ve Azerileri, mali açıdan varlıklı olan ve yalnız kendi milletinden olanlara tutunan, her adımda birkitiyordu. Gösterilen dönemde komşu milletlerin ermenilere karşı duydukları öfkeni (bu barede ermeni kaynağının yazdıklarına göre) anlamak için, bu öfkeye benzer daha bir örneğe bakalım. Buna benzer örnek, aynı dönemde diğer milletlerin Almanlara karşı duyduğu öfkeyi gösterebiliriz. Almanlara agresif milliyetçi tabiri söyleniyordu. Almanlara duyulan derin öfke budur, zaman zaman nefrete ulaşıyor. V. Şubart “Avrupa ve Doğu Ruhü” kitabında, Avrupa halklarının büyük kısmının Birinci Dünya Savaşı öncesi Almanlara karşı öfke duyduğundan bahs ediyor:

“Almanlara duyulan öfkenin başlıca sebebi onların mağrurluğu olmuştur. Bu mağrurluk, derecesine ve şekline göre diğer halkların ulusal gurur duygusundan, yani İngilizlerin irksal kibirlik duygusundan, Fransızların ve İtalyanların övüngeleğinden farklıdır. Yabancılar karşısında Almanlar daha fazla seçilmeğe ve önemli olduklarını göstermeğe gayret ediyorlar. Bununla onlar kendi milletinin başarısını vurguluyorlar. Kendi şahsi üstünlüğü ile parlamak istiyorlar. Bunu gösteremeyen orta tabaka ise, giyisilerinde ulusal gurur kaynağını göstererek övünüyor. Bununla onlar Alman olmayanlarda bulunmayan mağrurluk ve nezaketsizliklerini sergiliyorlardı.⁸⁰” Elbette pangermanizm ve 20. yüzyıl başlangıcı ermeni seçkin düşünce tarzı arasında büyük fark mevcuttur. Ancak milli iddiaları ifade tarzı, kendinden kat kat aşağı gördükleri ülkelerin arazisi hesabına kendi toprak arazilerini genişletme gibi ulusal gelişim kavramı, etniklerarası problemler ve politik isteklerin çözümü için güç metotları kullanma, çevredekilere karşı intikamcı ve garazli düşünce tarzı hemen hemen özdeştir.

⁷⁷ Aynı menbe, belge 114, 4-9.

⁷⁸ Aynı menbe, s. 7.

⁷⁹ Aynı menbe, belge 256, s. 134.

⁸⁰ Şubart V., Avrupa ve Doğu Ruhü, M, 1997, s. 223-232.

20. yüzyıl başlarında Daşnaksütun partisinin sözde devrimci ve sosyalist olan, fakat gerçekte ise tüm işçi hareketına zararlı olarak ulusçu çıkarlarını takip eden mensupları bu öfkeyi güçlendirdi. Program ekletizmi, sosyalist ile burjuva ve ulusçu istikametlerden oluşan karışım, kendi ulusu ve diğer uluslar karşısında “ermenî sorununu” ortaya koyan bu istikamet liderlerinin açık maceracı maksatlarını kapatmaya hizmet ediyordu⁸¹. Bu, diğer siyasi partilerin olumsuz tavır göstermesine sebep olmaya bilmezdi. Örnek olarak, Rusya Sosyal-Demokrat İçişî Partisinin tüm Bakü ve onun çevre ahalisine çağırısından bir alıntını göstere biliriz:

“Vatandaşlar!

Bizler 25 Ağustos tarihinde sizleri iki günlük genel politik greve çağırıştık... Grev, hükümet zalimlerine karşı yönelecekti. Bu tüm vatandaşların, otokrasiye ve politik haydutlara karşı protestosu olacaktı.

Her kes tarafından hükümet karşıtı olarak bilinen bazı insanlar bu defa polis olarak görev yaptılar. Bunun dışında kendi parti çıkarlarını otokrasi ile mücadeleden üstün tutan insanlar da bulundu. Onlar grevi yatırtarak, 25-26 Ağustos tarihlerinde Çar hükümetine bilinçli olarak yardımda bulundular.

Bu ermeni burjuva milliyetçileri partisi olan “Daşnaksütun” yerel örgütüydü. Bu örgüt, ermeni işçi kitlesine kendi güç ve nüfuzlarını göstermek için politik grevi bastırdı. Polisler, kazaklar ve “Daşnaksütun” partisi üyeleri beraber genel protesti bastırdılar...

İşçiler arasında ulusal kargaşa yaratanlara ayıp!

“Daşnaksütun” partisi Bakü örgütüne ayıp!⁸²”

“Daşnaksütun” partisinin sosyal-demokrasi düşüncelerden saptığını, ermeni sosyo-politik konuları işleyen yazarlar söylüyorlardı. “Bakinskiy Dosug” gazetesinin 1907 tarihli 6. sayısında sosyal-demokrat M. Robert yazıyordu: “Bakü sosyal-demokratları karşısında, Daşnaksütun partisi ile açık veya kapalı temaslar kurmanın olanaklı olup olmaması sorusu duruyor. Bu sorunun fikrimce yalnız bir cevabı var: Hayır, hayır ve yine hayır! Daşnaksütun partisi ile Baküde birlik oluşturma, tüm seçimle gelen kadroya ulusal görüntü verme anlamına gelirdi. Böyle bir davranış, sosyal-demokratların ermenilere taraf durmaları ve müslümanlara karşı çalışmalarını gibi görünüm verirdi...⁸³”

Kafkas yönetiminin sergilediği tutuma gelince, o zaman aşağıdaki noktalara açıklık getirmemiz gerekir. Elbette, imparatorluğun çeşitli bölgelerindeki kıyımlar, milletlerarası kavgaları alevlendirme çarlık rejiminin politik araçlarından biriydi. Fakat ermeni-müsülman çatışmasında yönetimi alevlendirmede temel müsamaha, çatışma taraflarından herhangi birine yardımda bulunmayla sonuçlanmamış, aksine ihmal ederek haraketsiz kalınmıştır. Bütün olarak çar hükümeti o kadar bürokratlaşmış durumdaydı ki, onun güç ve kudreti zar zor imparatorluk maksatları için asıl olan devrimci hareketi bastırmaya yetiyordu. Hükümet imparatorlukdaki etnik çatışmalara dikkatini, ancak onlardaki devrimci gerginliyi yavaşlatma ve işçi kitlesindeki öfkeyi diğer istikamete yönlendirmek maksatıyla yöneltmişti: Yahudi kıyımları, Kazan vilayetinde Tatarlar ve Ruslar arasında çatışma, Fin ve Baltık ülkesinde ulusal haklar ve bağımsızlık uğrunda hareket v. s.⁸⁴

Polis kurumları bazen görünüm ve kendilerini belli etmek için kanun gücünü göstermeye çalışıyorlardı. Silahlandırma, hareketlilik ve etkinlik açısından onların hareketına iyilikler dilemek kalıyordu. Tesadüfi diyil ki, 1905 yılında Kafkasta bölgecilik enstitüsü yeniden kuruldu. Buna karşı olarak, ulusal bölgeler üzerinde etkin yönetim yeteneksiz olarak koşullandırıldı. Büyük derecede üniter yönetim sistemi, belirli yerel bölgelerin kısmi bağımsızlığını tanımaya mecbur kaldı. İmparatorluğun Kafkaslardaki bürokrasi kurumu kendi otoritesini kullanarak tüm sorunları çözmek yetkisine sahipti. Devlet denetim kurumu ile

⁸¹ Bağirova İ. S., 20. Yüzyıl Başlangıcında Azerbaycan Siyasal Partileri ve Kurumları, Bakü, 1997, s. 231.

⁸² Azerbaycan Cumhuriyeti Siyasal Partiler ve Sosyal Hareketler Devlet Arşivi, fond 276, dosye 8, belge 171, s. 1-2.

⁸³ Rezulzade M. Y., Eserleri, cilt 1, Bakü, 1992, s. 107-110.

⁸⁴ Amanjalova D. M., Uluslararası Tarih Dergisi, Birinci Monografi, Rusyadaki Etniklerarası Çatışmalar Tarihinden (1905-1916 yılları), N20, 2002, s. 12.

devlet bankası ve yargı kurumları memurluğu dışında, o tüm kadro politikasını, ödüllendirme, emekli maaşı tayin etme ile ilgili tüm sorunları yönetiyordu. Olağanüstü durumlarda o, Kafkasya bölgesinde her hangi vilayet ve bölge yöneticilerini görevden alma hakkına da sahipti⁸⁵. Tüm bunlarla ilgili bir çok diğer faktörler üzerinde ayrıca durmadan, yerel yönetimler faaliyetini değerlendirme yapalım. Bunun için Kafkasya Canişini Voronsov-Daşkovun 1907 yıl tarihli aşağıdaki sözlerine dikkat edelim:

“Yerel yönetim, etraflı düşünerek bağımsız faaliyet yapmayan, uzun yıllar boyunca yalnızca emirleri itirazsızca yerine getiren, yalnız müdürlük tarafından emr edilenlere uyan ve onun uyarılarını yerine getiren, müdürlük için elverişli olanları sunan ve genel refahı bozan tüm her şeyi gizliyen kurumdu. Yerel yönetim yerel çıkarlardan kopmuş, aksi davranış gösterdikte tepki ile karşılaşan, bu karşı koymaları koyulaştıran, gerçek hayattaki olayların analizlerini yapmayı becermeyen bir kurumdu.”⁸⁶

İmparatorluğun Kafkasyadaki bürokrasi kurumu başkanı endişe ile belirtiyor: “1906 yılı boyunca can güvenliğinin sağlanamaması Baküde gözle görülür biçimdeydi. Bunun sonucu olarak, Ekim ayında terör suikastlerinden öfkelenen Bakü Garnizonu subayları kendi bildirimlerini yayınlamak kararına geldiler. Bildiride onlar, eğer yeni saldırılar olursa, kendi vasıtaları ile karşılık verceklerini ve bu saldırılara yataklık edenlerin ise yok edileceğinin istisna olmadığını belirtmişlerdi”⁸⁷.

Çar yönetimi en büyük adımı, çatışma taraflarından her hangi birinin tüm sınırları zorladığı zaman yapırdı. Yani memurlar kendilerini doğrudan endişelendiren, yani onların egemenliğine kastetme teşebbüsünde bulunma gibi olaylar olduğu zaman adım atıyorlardı. Yönetim organlarına yapılan bildirimlerden, çeşitli devlet memurlarını sık-sık “endişelendirilen” tarafın ermeniler ve başlıca olarak Daşnaksütun olduğu açık seçik görülürdü.

Bu dönemde tüm Kafkasyada suç oranında artışlar mevcuttu. Bu ise diğer ulusların gözünde ermeni imajının olumsuz etkilenmesine sebep oldu. Müslümanlar ve gürcülerden farklı olarak, ermeni milliyetinden olan caniler soygun ve katilleri “Daşnaksütun” partisi bayrağı ve sloganı altında yapıyorlardı. “Daşnaksütun partisi kendini tüm ermeni halkının çıkarlarının sözcüsü ilan etmişti. Bunun sonucu olarak, diğer milletlerin “Daşnaksütun” partisine duydukları antipati, tüm ermenilere antipati duyulmasına getirip çıkardı.

KULLANILAN EDEBİYAT LİSTESİ

C. Memmedguluzade, Eserleri, 6. baskı, Bakü, 1983-1985;

1. Nemanzade Y. F., Seçkin Eserler, Bakü, 1992;

2. Resulzade M. Y., Eserleri, cilt 1, Bakü, 1992;

3. Hacibeyov S., Seçkin Eserleri, Bakü, 1985;

4. Amanjalova D. M., Uluslararası Tarih Dergisi, Birinci Monografi, Rusyadaki Etniklerarası Çatışmalar Tarihinden (1905-1916 yılları), N20, 2002;

5. Ançibadze G., “Kafkasya Savaşları ve Silahlı Çatışmalar Dönemide Düşman Tarafı Kültür Teması (gelenekler ve çağdaşlık)” – “Kafkasya Çatışmalarını Çözme Geleneği ve Sivil Toplum Enstitüleri Metotları” derlemesinden alıntı, Erevan, 2004;

6. Bagirova İ. S., 20. Yüzyıl Başlangıcında Azerbaycan Siyasal Partileri ve Kurumları, Bakü, 1997;

7. Verdiyeva H. Y. Rusya İmparatorluğunun Kuzey Azerbaycandaki Göç Politikası, Bakü, 1999;

8. Azerbaycan Cumhuriyeti Siyasal Partiler ve Sosyal Hareketler Devlet Arşivi., fond 276, dosye 8, belge 61, belge 114, belge 125, belge 171, belge 256, belge 259;

⁸⁵ Aynı eser, s. 3.

⁸⁶ Azerbaycan Cumhuriyeti Siyasal Partiler ve Sosyal Hareketler Devlet Arşivi., fond 476, dosye 14, belge 35, s.1.

⁸⁷ Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Tarih Arşivi, fond 46, dosye 218, s. 33.

9. Azerbaycan Cumhuriyeti Siyasal Partiler ve Sosyal Hareketler Devlet Arşivi., fond. 476, dosye 14, belge 35, 1.1;
10. Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Tarih Archivi, fond 46, dosye 1, belge 218;
11. Matveev V. A., Rusyanın Kuzey Kafkasyadaki Jeopolitik Konumunun Tarihi Tastik Özellikleri, Armavir, Rostov – Don, 2002;
12. Şubart V., Avrupa ve Doğu Ruhu, M, 1997;
13. The Armenians in the Late Ottoman Period, Ankara, 2001.

REFERANS

Tez hazırlayıcısı A. K. Eyubova ait “Daşnaksütun 1905 yıl çatışmasında” makalesinde, Ermeniler ve Azeriler arasında oluşan 1905 yılı çatışmasının az duyurulan yönlerinden görelî bahs ediliyor. Yazar, o zamanlara ait arşiv verilerine dayanarak ve öncelikle olayların Azerî tanıkları ve katılımcılarının söylediklerine atıfta bulunarak 1905 yıl çatışmasında Daşnaksütun partisi gerçek motiflerine açıklık getiriyor. Sosyalist sloganları arkasında saklanarak bu parti fiilen, 19. yüzyıl sonlarında Türkiyede hayata geçirdiği politikaya uygun politika çizmiştir. Silah gücüyle real etnik görünümü değişmek ve Büyük Ermenistan için temel oluşturan tek etnik arazi oluşturmak. Alman intikamcılığı ve daşnak politikası arasında benzerlik tartışmalı değil, ancak enteresandır ve sonraki daha derin ve detaylı araştırma gerektirir. Bunu ise yazarın sonraki makalelerinde göre biliriz. Bütün olarak bu çalışma bilimsel makale standartlarına uygundur ve yayınlanması tavsiye edilir.

Azerbaycan Milli İlimler Akademisi
Tarih Enstitüsü
“Kafkasya Tarihi” Şube Başkanı
Tarih İlimleri Doktoru
İ. S. Bağirova

Summary

An article is devoted to the activity of the Armenian party “Dashnag “ in that time in Southern Caucasus. The party used the conflict for its own political arrogances and aims and for increasing of own influence in the region. The article exposes positions of tsarism and revolutionary forces with regard to the party “Dashnag “ and reasons of suchlike attitude. In the article are shown the negative results of “Dashnag “s tactics both for the region and for the Armenians” image among the neighboring nations.